

Vesa Peipinen

Artikkeli toukokuu 2009

Oranssi ry verkkosivut www.oranssi.net

KILL CITYSTÄ SATAMAAN – nuorten omaehtoisten tilojen helsinkiläinen perinne

Lokakuussa 2007 olin läsnä nuorten mielenosoituksessa Helsingin kaupungin Nuorisoasiankeskuksen edustalla Helsingin Hietaniemenkadulla. Nuoret vaativat Helsinkiin omaehtoista nuorisotilaa ja olivat vallanneet jo useita rakennuksia, valtaajat ja kaupungin hallinto kävivät dialogia tilojen saamiseksi ja tilanteen ratkaisemiseksi. Tilaisuudessa esiintynyt taiteilija Mauri Antero Numminen muisteli esityksensä aluksi olleensa uransa aikana useissa vastaavissa tilaisuuksissa esiintymässä. Samaan aikaan Leo Stranius ja Mikko Salasuo valmistelivat talonvaltausliikehdintää käsittelevän artikkelikokoelman ”Talonvaltaus liikkeenä – miksi squat ei antaudu” julkaisemista, johon myös minua pyydettiin kirjoittajaksi. Aikataulusyistä artikkelini ilmestyy vasta nyt.

Artikkelini käsittelee helsinkiläistä nuorten kansalaisaktiivisuudesta ja talonvaltauksesta syntynyttä omaehtoisten nuoriso- ja kulttuuritilojen perinnettä 1970-luvun lopusta vuoteen 2009. Talonvaltauksien kautta esitetyt vaatimukset nuorten omaehtoisista tiloista eivät ole uusi ilmiö Suomessa eivätkä kansainvälisesti. Omaehtoisella nuoriso- ja kulttuuritoiminnalla on perinteitä myös Suomessa 1970-luvun lopulta asti näihin päiviin. Toimintatavat ovat muuttaneet muotoaan ja ilmiönsä sukupolvien ja vuosikymmenten vaihtuessa mutta peruskuvio on kutakuinkin sama: on vaadittu tiloja nuorten käyttöön ja jos niitä ei ole muuten saatu niitä on erilaisin suoran toiminnan keinoin otettu haltuun. Leo Straniuksen ja Mikko Salasuon (2008, 6) mukaan talonvaltauksesta kumpuavaa nuorten pyrkimystä omaehtoiisiin tiloihin voidaan pitää nuorten kansalaistoimintana. Talonvaltaukset ovat heijastaneet oman aikansa nuorisokulttuuria sekä keskustelua ja vaatimuksia kaupunkitilan käytöstä. Taloja ja tiloja valtaamalla on etsitty ratkaisua nuorten kulttuuri- tai kokoontumistilojen tarpeeseen (Stranius, Salasuo 2008, 6.)

Talonvaltauksen lyhyt oppimäärä

Talonvaltauksiset ovat kuuluneet Suomessa yhteiskunnallisten liikkeiden toimintarepertuaariin 1960-1970-luvulta lähtien (esim. Rasimus 2006). Talonvaltaus on nuorten usein käyttämä kansalaistoiminnan muoto myös Suomessa. Taloja valtaamalla on pyritty vaikuttamaan mm. nuorten asuntotilanteeseen, hankkimaan toiminta- ja harrastustiloja sekä puuttumaan vanhoja rakennuksia tuhoavaan kaavoituspolitiikkaan (Mikola 2008, 10). Valtauksista on yleisesti käytetty käsitettä talonvaltaus, rakennuksenvaltaus, asunnonvaltaus ja tilanvaltaus. Talonvaltauksella tarkoitetaan tässä artikkelissa tyhjiillään olevan tilan luvaton käyttöönottoa. Talonvaltauksessa valtaajilta puuttuu vallattavan tilan omistajan tai laillisen haltijan lupa ottaa rakennus tai tila käyttöön. (esim. Eronen 1991; Eronen 1999; Mikola 2008; Tuominen 2008.)

Talonvaltaus on monitahoinen ilmiö. Eurooppalaista talonvaltausliikettä tutkinut Hans Pruijtin (2004) mukaan monissa Euroopan kaupungeissa on pitkä omaehtoisen kaupunkikulttuurin perinne ja vallatuilla taloilla on ollut pysyvä merkitys vaihtoehtoisena asumis- ja elämänmuotona. Rakennuksia on vallattu myös kulttuurikäyttöön ja toiminnalla on ollut laajaa kaupunki- ja kulttuuripoliittista merkitystä (Lehtovuori, Hentilä & Bengs 2004, 8). Talonvaltausten yleisyyteen ja laajamittaisuuteen ovat vaikuttaneet eri maiden poliittiset, historialliset ja kulttuuriset seikat. Joissakin Euroopan maissa myös lainsäädäntö sallii tyhjiillään olevien rakennusten tai asuntojen haltuunoton asumiskäyttöön. Suomessa talonvaltaus on laitonta toimintaa ja se kriminalisoitiin vuonna 1991 (esim. Eronen 1999).

Suomessa talonvaltausliikehdintä on saanut alkunsa muuta Eurooppaa myöhemmin ja ollut mittakaavaltaan vaatimattomampaa (Eronen 1999; Tuominen 2008). Talonvaltausliikkeen laajeneminen Suomeen ajoittuu yhteen 1970-80 -lukujen vaihteen ympäristöliikkeiden ja kaupunkikulttuurin murroksen kanssa (Rasimus 2006). Suomalaista talonvaltausliikettä ovat tutkineet mm. vuosien 1979-1991 talonvaltausliikettä tarkastellut Anne Eronen (1991), Oranssi

ry:n vaiheita vuosina 1990-99 tutkinut Seppo Eronen (1999), Lepakkoluolan historiaa taltioinut Miska Rantanen (2000), Freda 42:ta tutkinut Laura Tuominen (2008) sekä 2000-luvun talonvaltausliikettä tutkineet Elina Mikola (2008) ja Riina Simonen (2008). Lisäksi aiheesta on ilmestynyt artikkeleita, tuoreimpana Leo Straniuksen ja Mikko Salasuon (2008) toimittama artikkelikokoelma ”Miksi squat ei antaudu”, joka tarjoaa monipuolisen sikermän näkökulmia lähinnä 2000-luvun talonvaltausliikehdintään. Suomalainen talonvaltausliikehdintä voidaan näiden tutkimusten pohjalta pääpiirteittäin jakaa kolmeen ajanjaksoon: ensimmäinen talonvaltausaalto 1979-1988, toinen talonvaltausaalto 1991-1999 ja kolmas talonvaltausaalto 2001-2008. Suomalainen talonvaltaustoiminta on yleisesti jaettu kolmeen tyyppiin: 1) toimitilavaltauksissa talo vallataan nuorisotai kulttuuritoimintaa varten, 2) asuntopoliittisissa valtauksissa tila halutaan asumiskäyttöön ja 3) suojevaluvaltauksissa pyritään rakennuksen tai tilan suojelemiseen purku-uhalta (Eronen 1991; Eronen 1999).

Suomen talonvaltausliikehdinnän lasketaan alkaneen vuonna 1979 Lepakon valtauksella¹. Lepakon jälkeen talonvaltaukset nousivat laajemmin julkisuuteen vuonna 1986, kun Fredrikinkatu 42:ssa sijainnut kiinteistö vallattiin ja syntyi asuntopoliittisiin valtauksiin keskittynyt Freda 42. Toiminta kesti pari vuotta (Tuominen 2008). Talonvaltausliikehdintä sai jatkoa uuden sukupolven voimin 1990-luvun alussa kun perustettiin nuorten asunnontarvitsijoiden etujärjestönä toimintansa aloittanut Oranssi ry. Oranssi ry:tä pidetään Suomen pitkäikäisimpänä talonvaltausliikkeenä² sen yhä jatkuvan toimintansa ansiosta. Oranssin syntysanat lausuttiin nuorten suosimassa Helsingin rautatieaseman kahvilassa. Oranssi ry:n toiminta vakiintui 2000-luvulle tultaessa talonvaltausliikkeestä kansalaisjärjestöksi jonka toiminnan tarkoituksena on nuorten kulttuuri- ja kansalaistoiminnan tukeminen sekä nuorisoasuntojen ylläpitäminen. (Peipinen, Lehtinen, Paju & Porkola 1999, 16-18.) Oranssi ry jätti tilaa vuosituhannen alun uudelle talonvaltausliikehdinnälle, jonka seurauksena pääkaupunkiseudulla on vallattu toistakymmentä tyhjää rakennusta vuosina

¹ Vuoden 1968 Vanhan ylioppilastalon valtausta ei talonvaltaustutkimuksessa lueta varsinaiseksi talonvaltauksiksi.

² Tulkintaan Oranssi ry:stä Suomen pitkäikäisimpänä talonvaltausliikkeenä on syytä esittää varaus, sillä Oranssi ry ei ole vallannut taloja enää vuoden 2000 jälkeen.

2001-2007. (Eronen 1999, Tuominen 2008).

Helsingiläinen omaehtoisten tilojen perinne

Helsingissä omaehtoisten tilaperinteen voidaan sanoa saaneen varsinaisesti alkunsa 1970 -luvun lopulla Helsingin Kalliossa nykyisen Suomen Kuntaliiton paikalla sijainneesta puutalokorttelista ns. Kill Citystä. Toisen linjan ja Wallinkadun välissä sijainneen korttelin vanhat rakennukset toimivat parin vuoden ajan nuorten kokoontumistiloina, rakennuksissa oli bändi- ja teatteritoimintaa ja muuta sekalaista kulttuuritoimintaa. Kill Cityssä näkyi jo määrätietoisuutta kulttuurisen kohtauspaikan rakentamiseksi. (Rantanen 2000, 88). Mika Saastamoisen (2007) on taltioinut aikalaiskuvauksen³:

”Kill City pitää myös mainita ilman muuta. (...) Se oli yks makee paikka Kallion kupeessa. Vanha hylätty puutalo johon nuoriso pesiytyi. Siellä oli paljon bändien keikkoja ja Ralf Örn taisi olla joku paikan ”sielu”, Maukka Perusjätkä asu siinä lähellä ja hengaili usein tonteilla. Kill Cityssä esiinty ja levytti aika paljon punkbändejä. (...) Kill Cityn seinät oli päällystetty mustilla jättesäkeillä ja lava oli kasattu jostain jätepuusta. Sähkötkin oli kiikun kaakun, mut ei me neljätoistavuotiaina paljon mietitty tätä. Pantiin vaan plugi seinään ja annettiin tutista. Kill Cityssä jengi pogos hurmiossa ja se on Lepakon ohella ollu ainutlaatunen osa Hesan nuorisohistoriaa”. (Saastamoinen 2007, 20.)

Helsingiläistä nuorisotoiminnan historiaa tehtiin vuonna 1979 Helsingin Ruoholahdessa sijainneen entisen maalivaraston ja asunnottomien alkoholistien yömajan Lepakkoluolan valtauksessa. Vaatimus uudentyyppisestä kulttuuritilasta oli murros 1970 -luvun lopun suomalaisessa kulttuuri-ilmapiirissä ja nuorten omaehtoisen toiminnan esiinmarssi eurooppalaisten esimerkkien mukaisesti. Lepakon valtaus myös aloitti uudentyyppisen toimitilavaltausten aallon Suomessa. Elmun esimerkki levisi muihin kaupunkeihin, kuten Vantaalle ja

³ Kyseessä on helsinkiläisen muusikon Sidi Saastamoisen haastattelu joka löytyy Mika Saastamoisen kirjasta.

Joensuuhun, jonne syntyi omia elävän musiikin tiloja. Lepakko toimi kahdenkymmenen vuoden ajan merkittävä nuorten kulttuurikeskuksena ja sen kaupunkikulttuurinen merkitys oli huomattava. Lepakko toimi vuosina 1979-2001, jolloin rakennus purettiin ja toiminta siirtyi uusiin tiloihin Helsingin Hietalahteen. (Rantanen 2000).

Oranssi ry on jatkanut omaehtoisen toiminnan perinnettä omissa toimintakeskuksissaan. Oranssi ry:n aktiivisin talonvaltauskausi kesti noin kaksi vuotta (1990-92), jonka jälkeen toiminta jakautui kahteen osaluokkaan: nuorten asumiseen ja kulttuuritoimintaan. Parhaimmillaan Oranssin postituslistalla oli yli 800 nuorta⁴. Aktiivisten määrän kasvaessa myös omien kokoontumistilojen tarve nousi esiin, nuorisotoimintaan haluttiin oma tila. Oranssin toimintakeskukset ovat sijainneet vanhalla huoltoasemalla (Putkinotko 1991-93), käytöstä poistetussa nuorisotilassa ja satamarakennuksessa (Skatta 1994-2003) sekä vanhassa 1960-luvulla rakennetussa ostoskeskuksessa (Hertsiga 2004-2007). Oranssi ry on ylläpitänyt nuorisotoimintaa yhtäjaksoisesti kahden vuosikymmenen ajan. Näiden vuosien aikana radikaalista kansalaisaktivismista alkunsa saaneista toimintakeskuksista tuli kiinteä osa helsinkiläistä nuorten kaupunkikulttuurin kenttää ja Oranssi ry:stä jalostui ammattitaitoinen omaehtoisen kulttuuritoiminnan ja toimintakeskusten ylläpitäjä (Peipinen 2009, 24). Oranssi ry:n ensimmäinen toimintakeskus vallattiin toukokuussa 1991 spontaanisti Lepakossa järjestetyn konsertin jälkeen:

”no mut tultiin yöllä hakeen, et lähe valtaamaan. Ei siin mitään, sit lähettiin. Aamulla sit me siivottiin, laitettiin niinku kahvila pystyyn ja sillee”⁵

Putkinotkon avajaisia vietettiin torstaina iltapäivällä 29.5.1991, avajaisseremoniassa leikattiin nauha ja pidettiin juhlapuhe. Kun paikalle kutsuttuja päättäjien edustajia ei paikalla näkynyt, Helsingin Sanomat katsoi asiakseen julkaista puheen⁶ seuraavan päivän numerossaan ”jotta päättäjät

⁴ Oranssi ry toimintakertomus 1993. Oranssin arkisto.

⁵ Videonauha vuodelta 1993. Nauhallalla nuori talonvaltaaja muistelee Putkinotkon valtausta. Tekijä tuntematon. Oranssin arkisto.

⁶ Putkinotkon avajaispuheen kirjoitti ja sen piti Oranssi ry:n silloinen puheenjohtaja Niko Hjelt.

eivät pääsisi pälkähästä”⁷ Puhetta voidaan pitää myös eräänlaisena helsinkiläisen omaehtoisen nuorisotoiminnan julistuksena:

*”Arvoisa Juhlakansa. Tänään on suuri päivä. Tänään aloittaa toimintansa Helsingin ainoa nuorten vapaaseen ja omaehtoiseen toimintaan perustuva nuorten toimintakeskus: Putkinotko. Toistaiseksi talon kohtalo on avoin. Helsingin kaupunginhallitus päättää siitä kesäkuun kolmentena päivänä. Toteamme, että päättäessään tämän talon noususta tai tuhosta kaupunginhallitus ei pääte ainoastaan yhden rakennuksen tulevaisuudesta. Samalla kaupunginhallitus ottaa kantaa siihen, sallitaanko tässä kaupungissa vapaata ja omaehtoista nuorisotoimintaa. Helsinki on sosiaalisesti kuollut kaupunki. Se tarjoaa nuorilleen steriilejä nuorisotiloja, joiden kaikki toiminta on saneltu valmiiksi. Me haluamme tarjota tilaa terveelle nuorelle hulluudelle, jota yhteiskunnan innokkaasti rakentamat raamit ja lokeroinnit eivät rajoita. Tulevaisuus on avoin. Oranssi toivoo että Putkinotkon toimintakeskus on uuden, hyvinvoivan ja onnellisen kaupungin alku. Kunnioitetut juhluvieraat. Tervetuloa kahvila Putkinotkoon. Nauttikaa elämästä.”*⁸

Putkinotko purettiin keväällä 1993, josta toiminta siirtyi Katajanokalla vallattuun nuorisotilaan. Toimintakeskus ”Skatta” toimi yhtäjaksoisesti kahdeksan vuoden ajan, kunnes rakennus purettiin asuntorakentamisen tieltä. Herttoniemessä sijaitsevan ostoskeskuksen entistä nuorisotilaa vuonna 2003 Oranssi ry ei vallannut vaikka Helsingin Sanomat näin uutisoi⁹. Talo oli vallattu uuden talonvaltaajasukupolven toimesta, kuitenkin nuoret näyttävän poliisioperaation seurauksena kannettiin ulos. Tosin uloskannettujen ja Itäkeskuksen putkaan vietyjen joukossa Herttoniemen valtauksessa oli myös Oranssi ry:n aktiiveja¹⁰. Helsingin kaupunki tarjosi Herttoniemen tilaa vuokrattavaksi Oranssi ry:lle, joka otti tarjouksen vastaan ja ryhtyi kunnostamaan tilaan uutta toimintakeskusta.

⁷ Oranssi avasi Meilahdessa Putkinotkon kahvilan. Helsingin Sanomat 30.5.1991.

⁸ Oranssi avasi Meilahdessa Putkinotkon kahvilan. Helsingin Sanomat 30.5.1991.

⁹ Oranssi avasi uuden nuorisotilan. Helsingin Sanomat 13.3.2004.

¹⁰ Oranssi ry:n puheenjohtaja Timo Riitamaa ja toiminnanjohtaja Vesa Peipinen olivat pidätettyjen joukossa. Kyse oli huonosta tuurista, he olivat paikalla sattumalta tavoitteenaan neuvotteluyhteyden aikaansaaminen valtaajien ja kaupungin välille.

Talon avajaisia vietettiin maaliskuussa 2004 ja ”rokki soi Oranssilla jälleen”¹¹. Vuoden 2008 syksyllä Oranssi ry vuokrasi väliaikaisiksi tiloiksi Helsingin Suvilahdesta kaasulaitoksen alueelta vanhan autotallin joka on toiminut nuorten bändien klubi- ja teatteritilana (Garage-klubi). Parhaillaan Oranssi ry valmistelee Helsingin kaasulaitoksen vanhaan ruokala- ja sosiaalirakennuksen kunnostamista toimintakeskus Valvomoksi osana Suvilahden kulttuurialuetta. Tavoitteena on että rakennus olisi käytössä keväällä 2011.

2000-luvun talonvaltausliikkeen tavoitteena on ollut autonomisten sosiaalikeskusten eli itsehallinnollisten ja itsemääriteltävien tilojen perustaminen (Mikola 2008, 13.) Autonomisen sosiaalikeskuksen konsepti on syntynyt Italiassa 1970-luvun puolivälissä squat- ja centri sociali-liikkeenä. Myöhemmin ajatus on levinnyt myös muualle Eurooppaan ja sosiaalikeskuksia toimii useissa eri maissa. (Luhtakallio 2008, 39). Parhaillaan nuorisokunnostaa uutta sosiaalikeskus Satamaa Helsingin Verkkosaareen.

Omaehtoiset tilat kaupunkikulttuurin tilanraivaajina

”no me ruvettii pitää kahvilaa siellä ja sit ku meil oli tää paikka ja tota kahvila ni sit sinne tietysti niinku ihmiset rupes ideoimaan kaikenlaista”¹²

Helsingiläiset omaehtoisen toiminnan hankkeet ovat saaneet alkunsa virallisen kaupunkisuunnittelun ulkopuolella. Omaehtoisissa hankkeissa on hyödynnetty tyhjillään olevia kaupunkitiloja ja purku-uhan alla olevia rakennuksia. Esim. vanhasta maalivarastosta ja asunnottomien yömajasta, vanhasta huoltoasemasta, lakkautetusta nuorisotilasta, 1960-luvun ostoskeskuksessa sijainneesta tilasta ja vanhoista satamarakennuksista, jopa autotallista kehittyi monimuotoisia ja urbaaneja nuorten kohtaamispaikkoja. Niissä tapahtunut kulttuuritoiminta on kehittynyt ja toiminut julkisen vallan marginaaleissa ja pienillä resursseilla, Siitä huolimatta ne ovat kyenneet ottamaan paikkansa

¹¹ Rokki soi Oranssilla jälleen. Oranssi ry lehdistötiedote 11.3.2004. Oranssin arkisto.

¹² Oranssi 2004. CD-julkaisu. Toteutus Kanerva Mantila. Oranssin arkisto

eräänlaisena katalysattoreina ja tienraivaajina omaehtoisille kulttuurisille virtauksille, joista on myöhemmin tullut myös vakiintunutta toimintaa ja nuorisokulttuurista valtavirtaa. Omaehtoiset toimintakeskukset ovat saaneet alkunsa nuorten tarpeesta omaan tilaan, kaupunkiympäristöön on luotu omia vaihtoehtoisia kohtaamispaikkoja sekä omaehtoista ja yhteisöllistä tekemisen tapaa. Ne ovat tarjonneet nuorille paikan kehittää omia kulttuurisia merkityksiään, omaehtoiset tilat värikkäine seinineen ilmentävät konkreettista, fyysistä vaihtoehtoa kaupalliselle julkiselle tilalle tai ”kontrolloituihin nuorisotaloihin, joissa vietetään ohjattua ja valvottua vapaa-aikaa” (Saukko 1992).

Kaupunkitilojen tilapäiskäyttöä tutkineiden kaupunkitutkijoiden mukaan (Lehtovuori ym. 2004, 4) mukaan kaupungit menettävät merkittäviä kaupunkikulttuurisia mahdollisuuksia, jos niissä ei ole tilapäisiin käyttöihin ja omaehtoiseen toimintaan soveltuvia tiloja. Tilapäisillä käytöillä tarkoitetaan ajallisesti kestoaltaan määräaikaista ja luonteeltaan toissijaisia käyttöjä, joille tarjoutuu tilaa kaupunkimuutoksessa, esimerkiksi entisillä teollisuus- ja satama-alueilla. Usein tilapäiskäytöt syntyvät suunnittelemattomasti kaupunkisuunnittelun ulkopuolella, mutta eivät suinkaan aina. Tilapäisyys liittyy käytön ajalliseen keston, epävirallisuus sen lailliseen asemaan ja suunnittelemattomuus tilapäisten toimijoiden ja virallisen kaupunkisuunnittelun suhteeseen. (emt. 27.)

Monissa Euroopan kaupungeissa rakennusten ja tilojen tilapäiskäytöllä on ollut laajaa kaupunki- ja kulttuuripoliittista merkitystä. Virallisten toimijoiden unohtamat, joskus jopa epäilyttävinä ja haitallisina pitämät tilat ovat tuottaneet positiivisia taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia. Tilapäiset käytöt tuottavat mielenkiintoista kaupunkiympäristöä, ideoita ja näkemyksiä ja voivat toimia tyhjilleen jääneiden kaupunkitilojen elvyttäjinä ja kaupunkikulttuurin uudistajina, vaikka ne eivät muuttuisikaan pysyviksi käytöiksi. Monissa tapauksissa ne voivat toimia jopa näiden alueiden jatkokehittämisen suunnanäyttäjinä. (Lehtovuori ym 2004. 4.)

Omaehtoisten tilojen kirjo

Nuorten omaehtoisten toimintakeskusten kirjo on monimuotoisempi kuin suomalaisesta keskustelusta voisi päätellä. Monissa Euroopan kaupungeissa on pitkä omaehtoisen kaupunkikulttuurin perinne, toiminnan menestyminen on riippunut kunkin kaupungin tai valtion kulttuurisista ja sosiaalisista lähtökohdista. Erilaisista kansalaislähtöisistä toimintakeskuksista, joista on kehittynyt monimuotoista paikallista ja kansainvälistä kaupunkikulttuuria, on monipuolisia kansainvälisiä esimerkkejä mm. Barcelonassa (Ateneu Nou Barris)¹³, New Yorkissa (ABC No Rio)¹⁴, Tukholmassa (Kafe Respekt)¹⁵ ja Pietarissa (Центр современного искусства, engl. Modern Art Center)¹⁶. Voidaan sanoa että pyrkimykset omaehtoiisiin tiloihin ovat yleinen kaupunki-ilmiö ja olennainen osa monimuotoisen kaupunkikulttuurin rakennuspuita.

Esimerkki vähän huomiota saaneista omaehtoisista nuorten tiloista Suomessa on Porissa toimiva Kulttuuritalo Annankatu 6. Porin kaupungin omistama entinen teollisuuskiinteistö luovutettiin nuorten teatteriharrastajien käyttöön vuonna 1980. Porin kaupunginhallitus myönsi nuorille samana vuonna 200 000 markan korjausavustuksen ja nuoret korjasivat rakennusta talkootöinä kaupungin avustuksella. Vuonna 1996 Porin kaupunki teki päätöksen rakennuksen peruskorjaamisesta. Hankkeeseen saatiin myös valtion tukea. ”Anniksesta” kehittyi omaehtoinen kulttuurikeskus, joka on valtakunnallisesti nuorten keskuudessa tunnettu ja jonka kulttuurinen merkitys on ollut Porin kaupungille merkittävä.

¹³ Barcelonassa toimiva Ateneu Nou Barris on asukkaiden vuonna 1979 valtaama vanha sementtitehdas, joka nykyään on merkittävä kulttuurikeskus. Ateneu Nou Barris, Barcelona. Verkkosivut: <http://www.ateneu9b.net/> (Viitattu 5.5.2009)

¹⁴ Nuorten taiteilijoiden vuonna 1980 valtaama toimintakeskus ABC No Rio sijaitsee New Yorkin Lower East Sidessa. ABC No Rio, New York. Verkkosivut: <http://www.abcnorio.org/> (Viitattu 5.5.2009)

¹⁵ Tukholman Rinkebyssä sijaitsee maahanmuuttajanuorten omaehtoinen nuorisokahvila ja musiikkitala Kafe Respekt. Kafe Respekt, Tukholma. Verkkosivut : <http://www.irinkeby.nu/Siteverkygdata/1/1/110/page1.htm> (Viitattu 5.5.2009)

¹⁶ Modern Art Center on Pietarissa Vasilin saarella sijaitseva vanha elokuvateatteri joka toimii kulttuurikeskuksena. Modern Art Center, Pietari. Verkkosivut: <http://www.kuryokhin.ru/center/index.php> (Viitattu 5.5.2009)

”Talon rosoisuudesta ja käyttäjien monenkirjaisuudesta johtuen Annis herätti aikanaan aikuisväestön keskuudessa runsaasti pahennusta ja ennakkoluuloista johtuvia pelkoja. Graffitein koristeltu sokkeloinen talo ei hivele kaikkien silmää... (...)... Anniksen toiminta perustuu yhteisöllisyyteen ja omaehtoisuuteen. Tämä toimintamalli on ollut ja on edelleenkin viisas ratkaisu, sillä toimintavapaus myös velvoittaa toimijoita kantamaan vastuun toiminnan säilyttämisestä ja kehittämisestä. Näin on syntynyt kulttuurinen jatkumo, joka ruokkii itse itseään useilla innovatiivisilla ratkaisuilla mm. kouluttamalla ohjaajia omista harrastajista, luomalla uusia toimintamalleja ja sisältöjä. Anniksen voima on nykyhetkessä elämisessä. Luovuuden ja kehityksen ehtona on vanhasta luopuminen ja ennakkoluuloton suhtautuminen uuteen. Koska Annis elää lasten ja nuorten tahdissa, ei vanhaan juuttuminen ole uhkana”¹⁷

Marginaalista kumppanuuteen

”Nuorisotyö on 2000 –luvulla uudenlaisten haasteiden edessä. Vanhaa nuorten kontrolliin perustuvaa eetosta on purettava ja etsittävä uusia toimintamalleja ja kumppanuutta.” (Salasuo 2007.)

Nuorten elinympäristön muuttuu, elämäntavat erilaistuvat ja yksilöllistyvät. Kaupungistuminen, kansainvälistyminen ja maahanmuuttajanuorten määrän kasvu koskettavat myös nuorisotoimintaa ja lisäävät tarvetta uusiin urbaaneihin toimintamalleihin ja kumppanuuksiin. Leo Straniuksen (2008a, 34) mukaan kansalaisyhteiskunnan osallisuus on muutostilassa, josta omaehtoinen nuorten toiminta, kuten talonvaltausliikehdintä ja pyrkimys omaehtoisiin tiloihin, on hyvä esimerkki. Kansalaisyhteiskunnan tarkasteluun tarvitaan uusia ajattelutapoja. Omaehtoisessa toiminnassa on ennenkaikkea kyse urbaanista kaupunki- ja nuorisokulttuurista. Kyse ole vain tilojen määrästä, vaan myös yhteiseen ja julkiseen tilaan kohdistuvista laadullisista vaatimuksista. Leo Straniuksen (2008a, 35) mukaan kansalaisyhteiskunta muodostuu vakiintuneista järjestöistä, epämuodollisista verkostoista, paikallisista liikkeistä tai yksittäisistä projekteista.

¹⁷ Kulttuuritalo Annankatu 6 internetsivut. <http://www.pori.fi/annankatu6/>

Organisoituneen ja järjestöllisen vaikuttamisen rinnalle on noussut yhä keskeisemmäksi arkielämän politiikka. Uusia vaikuttamisen muotoja yhdistää se, että ohjat otetaan omiin käsiin pikemminkin kuin luotetaan suurten kollektiivien toimintaan, järjestöihin tai edustukselliseen demokratiaan. (emt. 35).

Nuorisotutkija Harri Taponen huomauttaa Mikko Salasuon (2006, 5) tutkimuksen esipuheessa että nuorisotyö on modernin historiansa suurimman muutoksen edessä – vaikka kaikki eivät sitä ole vielä havainneet. Nuorten elinympäristön muuttuu, elämäntavat erilaistuvat ja yksilöllistyvät. Kaupungistuminen, kansainvälistyminen ja maahanmuuttajanuorten määrän kasvu koskettavat myös nuorisotoimintaa ja lisäävät tarvetta uusiin urbaaneihin toimintatapoihin ja kumppanuuksiin. Mikko Salasuon (2006, 33) mukaan yhteisestä maailmasta ollaan siirrytty pienryhmiin ja ”yksilölliseen tyylyttelyyn”. Laajat kollektiiviset alakulttuurit ovat kadonneet ja tilalle on astunut myöhäismodernin ajan, yksilöllisyyden, sirpaleisuuden ja mediavirtojen maailmassa elänyt, ”atomisoitunut sukupolvi”, joka ei ole kiinnittynyt perinteisiin nuorisokulttuuriin arvoihin (emt. 33). Omaehtoisten tilojen toimintakonsepti on perustunut pienryhmiin, tee se itse -mentaliteettiin ja yhteisölliseen toimintakulttuuriin, johon kiinnittyminen ja osallistuminen on kuitenkin ollut helppoa ja epämuodollista. Omaehtoisia tiloja voidaan pitää nuorten urbaanin kaupunkikulttuurin ilmentymänä.

Omaehtoisessa toiminnassa näkyy vahvasti 1990-luvun alusta jatkunut kehitys jossa nuoret toimivat perinteisten järjestöjen sijasta erilaisissa avoimissa ja muuttuvissa, muodollisesti järjestäytymättömissä ryhmissä. Leena Ruotsalaisen (2004, 169) mukaan nuorten kulttuurista toimintaa ei ole nähty juurikaan varsinaisena voimavarana. Useimmiten tätä toimintaa ovat määrittäneet tulkinnat nuorten ”puuhastelusta”. Nuorten omaehtoisen toiminnan merkitystä ei ole ymmärretty vakavasti otettavaksi yhteisölliseksi ja yhteiskunnalliseksi toiminnaksi ja nuorisotoiminnan keskeiseksi toimintamuodoksi, vaikka se on jopa lakiin kirjattu. Nuorisotyölain määritelmän mukaan nuorisotyön

tarkoituksena on ”*tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista. Aktiivisella kansalaisuudella tarkoitetaan nuorten tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa*”.¹⁸

Martti Siisiäisen (1998, 219-243) mukaan suomalaiselle kansalaisliikehdinnälle on pitkään ollut tyypillistä yhdistysmuotoinen organisoituminen ja keinovalikoimien maltillisuus. 1990-luvulla Suomessa nähtiin kuitenkin muodoltaan ja toimintatavoiltaan uudentyyppisen yhteiskunnallisen aktivismin nousu (Rasmus 2006, 19). Toiminnan vakiintumisesta huolimatta esimerkiksi Oranssi ry:ssä näyttää säilyneen koko toiminnan kaaren aikana 1990-luvun uusille liikkeille ominaisia piirteitä. Oranssi ry:llä on ollut yhdistysmuodosta huolimatta löyhä organisaatio ja toiminta on ollut epämuodollista. Toimintaan kiinnittyminen tai osallistuminen ei ole edellyttänyt esimerkiksi yhdistyksen jäsenyyttä tai muita muodollisuuksia. Oranssi ry:n toimintaa tutkineen Seppo Erosen (1999, 88) mukaan monien ydinaktiivienkin kiinnittyminen Oranssin toimintaan on ollut uusille liikkeille ominaiseen tapaan kevyttä ja sidottu heidän sen hetkiseen elämäntapaansa. Eurooppalaisia nuorten toimintakeskuksia vertaillut Mark van Ostaijen (2008, 95) näkee Oranssin toimintakeskusten jatkuvuudelle selityksenä kevyen organisaation, sekä hallinnollisella kuin ideologisella tasolla, jolloin *osallistumisen* ja *osallistamisen* kynnys on matala.

Omaehtoiset hankkeet ovat toimineet ”virallisen” nuorisotoiminnan marginaalissa ja pienillä resursseilla. Siitä huolimatta ne ovat kyenneet ottamaan paikkansa eräänlaisena katalysattoreina ja tienraivaajina nuorten omaehtoisille kulttuurisille virtauksille, joista on myöhemmin tullut myös vakiintunutta ja julkisen vallan tukemaa toimintaa. Omaehtoiset hankkeet ovat olleet aikansa suosituimpia nuorisotiloja ja monimuotoisen nuorten kansalais- ja kulttuuritoiminnan mahdollistajia ja esilletuojia. Ne ovat tarjonneet mahdollisuuden monenlaisille nuorten kulttuurisille kokeiluille ja toimineet eräänlaisina nuorten kulttuurisen luovuuden alustoina ja ideahautomoina. Ne ovat olleet merkittäviä nuorten työllistäjiä ja luoneet kasvualustaa jopa nuorten

¹⁸ Nuorisolaki 2006. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072> (Viitattu 20.2.2009)

yrittötoiminnalle. Nämä nuorten omin voimin rakentamat paikat ja tilat ovat eläneet kiihkeän elämän ennen purkamistaan, mutta raivanneet osaltaan tietä nuorten yhdessäololle ja toiminnalle – ja samalla uudelle urbaanille kaupunkikulttuurille. Nuorten omaehtoinen toiminta tulisi laajemmin nähdä kaupunkikulttuurin ja nuorisotoiminnan strategisena mahdollisuutena ja voimavarana.

Lähteet

Eronen, Anne 1991. Talonvaltaus uutena kollektiivisena toiminnan muotona – tutkimus Suomen talonvaltauksista 1979-1990. Sosiologian pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Eronen, Seppo 1999. ”Tämä talo on vallattu” - tutkimus Oranssi ry:stä Helsingissä. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Lehtovuori, Panu & Hentilä, Helka-Liisa & Bengs, Christer 2003. Tilapäiset käytöt – kaupunkisuunnittelun unohdettu voimavara. Yhdykuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C 58. Teknillinen korkeakoulu.

Luhtakallio, Eeva 2008. Jotain uutta, jotain lainattua, jotain suomalaista? Talonvaltauksiset vertailevasta näkökulmasta. Teoksessa: Stranius, Leo & Salasuo, Mikko (toim.). Talonvaltaus liikkeenä - miksi squat ei antaudu?. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu. 39-42.

Mikola, Elina 2008. Toisenlainen tila on mahdollinen! - etnografinen tutkielma Helsingin talonvaltauksista. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Pruijt, Hans 2004. Squatting in Europe. Englanninkielinen käännös artikkelista ”Okupar en Europa” julkaisussa Martínez Miguel, Adell Ramón (toim.) *Dónde están las llaves? El movimiento okupa: practicas y contextos sociales*. Madrid. La Catarata. 35-60.

Peipinen, Vesa & Lehtinen, Pekka & Paju, Maija & Porkola, Pilvi 1999. Oranssi ry – nuorten oma asuntotuotanto. Ympäristöministeriö ja Rakennustieto Oy. Helsinki.

Rantanen, Miska 2000. Lepakkoluola – Lepakkoluolan ja liekkihotellin tapahtumia ja ihmisiä 1940-1999. WSOY. Helsinki.

Rasimus, Ari 2006. Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990- luvun Suomessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print. Tampere.

Ruotsalainen, Leena 2004. Kulttuurinen nuorisotyö on kamppailulaji. Teoksessa: Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.). Nuorisotyötä on tehtävä Nuorisotutkimusverkosto. 168-184.

Saastamoinen, Mika 2007. Parasta Lapsille Suomipunk 1977-1984. Johnny Kniga Kustannus. Helsinki.

Salasuo, Mikko 2006. Atomisoitunut sukupolvi. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 81. Helsingin kaupungin Tietokeskus.

Salasuo, Mikko 2007. Nuorisotyön ytimissä. Kaleidoskooppi pääkaupunki-seudun nuorisotyöhön ja käytäntöihin. Helsingin kaupungin Tietokeskus.

Salasuo, Mikko & Stranius, Leo (toim.) 2008. Talonvaltaus liikkeenä – miksi squat ei antaudu?. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu. Helsinki.

Saukko, Paula 1992. Identiteetin rajankäyntiä.

Siisiäinen, Martti 1998. Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa: Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.). Uudet ja vanhat liikkeet. Vastapaino. Tampere. 219-243.

Stranius, Leo 2008. Talonvaltauksset yhteiskunnallisena liikkeenä. Teoksessa: Stranius, Leo & Salasuo, Mikko (toim.) Talonvaltaus liikkeenä - miksi squat ei antaudu?. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu. 30-38.

Tuominen, Laura 2008. Sorkkaraudalla omaan kotiin. Freda 42 suomalaisena talonvaltausliikkeenä vuosina 1986-88. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Helsinki.

Van Ostaijen, Mark 2008. DiverCity and ThirdSpace, between freezones and heterotopias: A comparative research on youth centers as nodes of diversity, difference and inclusion in contemporary urbanity. POLIS: MA European urban cultures (Free University of Brussels, Tilburg university, Manchester metropolitan University, University of art and design Helsinki).

ABC No Rio, New York. Verkkosivut: <http://www.abcnorio.org/> (Viitattu 5.5.2009).

Ateneu Nou Barris, Barcelona. Verkkosivut: <http://www.ateneu9b.net/> (Viitattu 5.5.2009).

Kafé Respekt, Tukholma. Verkkosivut :
<http://www.irinkeby.nu/Siteverkygdata/1/1/110/page1.htm> (Viitattu 5.5.2009)

Kulttuuritalo Annakatu 6, Pori. Verkkosivut: <http://www.pori.fi/annankatu6>
(Viitattu 28.4.2009).

Modern Art Center, Pietari. Verkkosivut:
<http://www.kuryokhin.ru/center/index.php> (Viitattu 5.5.2009)

Nuorisolaki 2006. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072> (Viitattu 20.2.2009)